

Strömstads Historieförening

Årgång 24 • Nummer 139 • December 2019

Livets mysterier

Boksläpp om Hemskheter

Folkets Hus-rörelsen

www.historieforeningen.se

En klassisk scen från filmen "Lugna gatan" där Charlie Chaplin som liten och klen polis lyckas få bukt med sin storsväxte antagonist och gatans buse genom att tillfälligt bedöva honom i en gaslykta. Bussen var Eric Campbell (1.90 lång och 140 kilo).

Filmkvällar med stumfilmsstjärnor

Höstens filmkvällar har låtit oss återuppleva dåtidens mest berömda skådespelare i stumfilmens era.

Det är Ulf Hansson som lagt ned ett omsorgsfullt arbete på att plocka fram godbitar ur några av de klassiska filmer som gjordes för hundra år sedan.

Ulf visade klipp som alla vi äldre SHF-are har sett på otaliga biomatinéer. Men nu fick vi också veta mer om personerna bakom karaktärerna.

Många av dem tillhörde Hollywoods högst betalda skådespelare. Men trots att de spred skratt och glädje på filmerna drabbades de också av personliga

motgångar och tragiska händelser. Med Ulfs hjälp fick vi nu en djup inblick i stumfilmens historia.

Vi hoppas att kunna återkomma till våren med ytterligare filmkvällar i någon tappning. Mer om detta i kommande SHF-tidning.

Text: Åke Svanberg

Titta till...

Du har väl koll på Strömstads Historieförenings hemsida. www.historieforeningen.se. Här kan du läsa om kommande månadsmöten och andra aktuella programpunkter. Här finns också agendan för hela året. Du får också

reda på vilka som är värddar för måndagscaféerna. Fotogruppen har sin del på hemsidan, där du får titta på fotogrupperns bilder. Här finns också ett arkiv med alla nummer av föreningens tidskrift sedan 2015. Titta gärna in och bläddra runt på hemsidan.

SHF-tidningen

Vi behöver förstärkning till SHF-redaktionen. Du som vill vara med och diskutera tidningens upplägg, bolla idéer, välja bilder m.m., hör av dig till Rolf Lindqvist rl.lindqvist@telia.com eller Åke Svanberg shf.red@historieforeningen.se

Strömstads Historieförening

nummer 139, årgång 24
December, 2019.
Södra Hamngatan 26
452 30 Strömstad

Redaktion

Rolf Lindqvist, Tage Ödlund,
Stefan Kihlberg, Åke Svanberg

shf.red@historieforeningen.se
www.historieforeningen.se
[www.facebook.com/
historieforeningen](https://www.facebook.com/historieforeningen)

Foto omslag: Bläckfisk i
Kosterhavet.
Foto Fredrik Pleijel,
Tjärnö marinbiologiska.

Tryck och produktion

Nordbloms Trycksaker AB
Hamburgsund, 0525-332 84

Papper 130 gr silk

Styrelsen

Ordförande
Rolf Lindqvist, 073-963 99 93
rl.lindqvist@telia.com

Vice Ordförande

Sonia Svensson, 070-21 35 220
svenssonsonia@gmail.com

Sekreterare

Tage Ödlund, 073-143 30 75
tageodlund@gmail.com

Kassör

Ingrid Sundemar, 0526-253 01
ingrid.sundemar@telia.com

Ledamöter

Stefan Kihlberg, Christina
Moosberg, Bo Magnusson,
Tommy Grahn, Åke Svanberg

Medlemsavgift

195 kr för år 2019 BG. 5371-5389

462 Medlemmar

Klubbrummet på Strömstad
Museum håller öppet för
medlemmar varje måndagskväll
vår och höst kl 18-20.
Välkommen in på fika och samtal.

Stefan Edman drog rekordpublik till Kulturhuset Skagerack.

Stefan Edman om Gud och livet.

*Kan man tro på Gud?
Kan man tro på människor-
orna? Stefan Edman ven-
tilerade de stora frågorna
på SHF:s oktobermöte.*

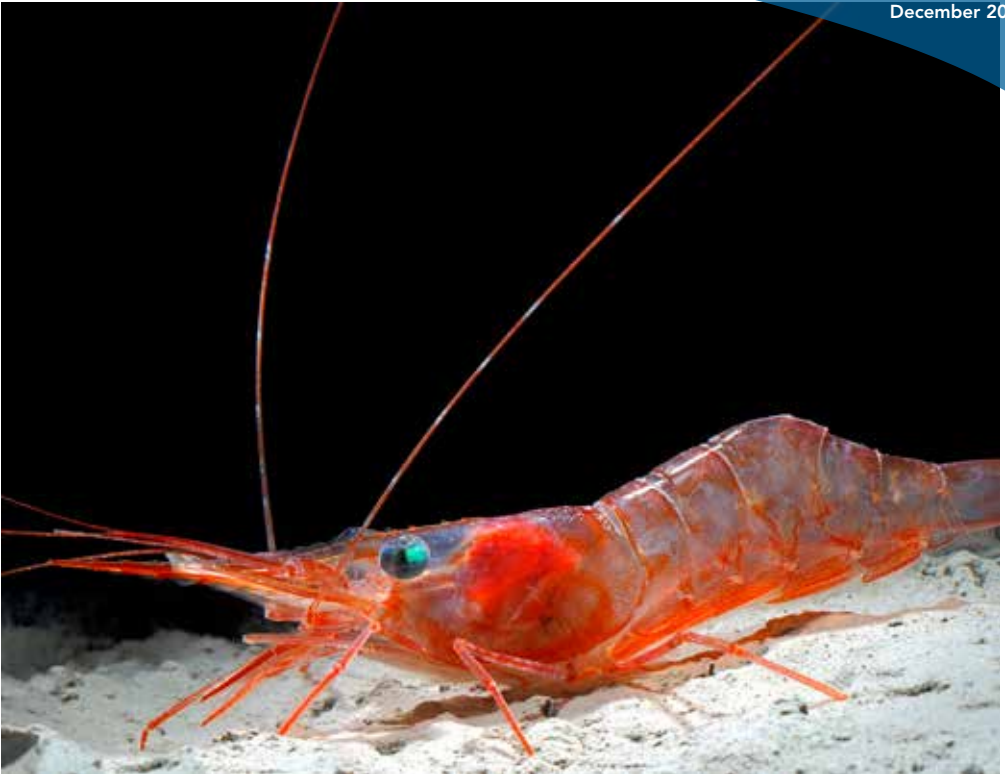
Ett hundratal personer, medlemmar och allmänhet, kom till hans föredrag i Kulturhuset Skagerack. Samtidigt som solen försvann bakom holmarna berättade Stefan Edman om några av havets invånare,

vackert fotograferade av marinbiologer på Tjärnö och Kristineberg. Edman, biolog, författare och debattör, föreläser mest om miljö- och klimatfrågor. Den här kvällen var det livets stora frågor som gällde, men med avstamp i naturen och den förundran över livet och existensen som han känner. -En grundbult för mig. Edman konstaterade att det idag är mycket fokus på

konsumtion och tillväxt. -Men vi är mycket större än så. I en tid med snävt seende kan det vara gott att vidga sina vyer.

Skönt mysterium

Kan man tro på Gud i en tid präglad av naturvetenskapligt förnuft och teknik var den första fråga Edman reflekterade kring. Till sin hjälp tog han såväl fysikern Paul Davies, som ifrågasätter existensen som

Nordhavsräkan är en av Stefan Edmans favoriter när det gäller livet i havet. Här kan man tala om historia, råkor har funnits i miljoners år. Foto: Matz Berggren, Kristinebergs forskningsstation. En annan bild i Stefans föredrag pryder dagens omslag.

en ”ödets nyck”, som författaren Harry Martinson och kristendomens första teologer, som talar om livet som en stor gåta.

-Jag kan tycka det är skönt att få vila i det stora mysteriet, sa Edman, innan han tog itu med kvällens andra stora fråga:

Kan man tro på människan i en värld med mycket gott men också med enorma utmaningar?

-I antropocen, den märk-

liga tid vi lever i, kan vi människor göra nästan vad vi vill. Vi kan störta allt - och bygga den bästa av världar.

Edman konstaterade att utvecklingen går åt både rätt och fel håll, till exempel förbättras hälsa och livslängd medan de ekonomiska klyftorna ökar.

Fossilberoendet

Mänsklig aktivitet har en påtaglig påverkan på

klimatet.

-Är vi förmögna att ställa om från den fossilberoende välfärden?, frågade sig Edman och påtalade behov av bättre politiskt ledarskap och teknik för att avvärja klimathotet. Och rättvisa.

-Annars blir det som i Frankrike, med stora fajter. Edman noterade att det finns både utvecklingspessimister, som Roy Scranton, och optimister, som Steven Pinker.

Han nämnde också Greta Thunberg.

-Vilken fantastisk ung kvinna, genuin och väldigt begåvad.

-Vi måste försöka klara omställningen, och jag tror vi klarar den. Men jag vet inte. Stöd för omställningen kanske kan sökas i den etik som de stora världsreligionerna har gemensamt, funderade Edman.

-Religionen betyder mycket i stora delar av världen, om än inte i Sverige. Religionen kan bli en kompletterande kraft i omställningen.

Stefan Edman uppmunttrade publiken att komma med mothugg och egna tankar.

-Det jag sagt är inte skrivet i sten.

Fast i det mätbara

Det blev en hel del spörsmål - som Edman oftast bollade tillbaka till frågeställaren - om big bang, universum, andar.

-Vår kultur måste bli mer ödmjuk och öppen för det andliga. Vi är alltför mycket fast i det som kan mätas, sa Edman och hänvisade till Jonna Bornemarks bok *Det*

-Människorna är både väldigt destruktiva och väldigt konstruktiva. Vi är oerhört gåtfulla, sa Stefan Edman.

omätbaras renässans.

-Du pratar så fint om ödmjukhet men jag funderar mycket på människors egoism, sa en kvinna i publiken.

-Ja, egoism, och den ännu värre formen, narcissism, att vara helt inkrökt i sig själv. Det ser vi också på

nationell nivå, svarade Edman.

Han har samlat reflektioner över livet, religionen och vetenskapen i essäboken *Mot alla odds*. När hjärnan tvivlar men hjärtat vill tro.

Text: Ann-Katrin Eklund

Foto: Tage Ödlund

Bokens illustratör Camilla Lod och författaren Jan Nilsson.

Boksläpp för "Hemskheter"

Det var god stämning med förfriskningar och mingel när SHF bjöd in till boksläpp denna kulna novemberkväll.

Det var SHF-medlemmen Jan Nilsson från Bullaren som nu presenterade sin senaste bok, "Hemskheter i Hogdal, Lommeland och Tjernö" tillsammans med bokens illustratör Camilla Lod från Munkedal.

Jan har plöjt igenom tusentals sidor ur domböcker mellan åren 1850 - 1900.

Ur detta material har han sedan plockat fram ett antal uppseendeväckande brott som begåtts i socknarna Hogdal, Lommeland och Tjernö.

- Man får vara lite tokig för att gräva ner sig i ett sådant material, framhöll Jan. Men som f.d. polis har jag ett speciellt intresse för denna typ av kriminalhistoria.

Camillas dova akvareller fungerar mycket väl för att förmedla ruskiga och hemska synintryck. Intressant är också det avsnitt som

inleder boken med faktauppgifter om det dåtida livet i norra Bohuslän.

Dagen till ära kunde alla intresserade köpa boken till premiärpriset 120 kr. Priset för SHF-medlemmar blir sedan 160 kr. Strömstad bokhandel kommer också att sälja boken och då till det fastställda priset 189 kr. Boken ger en uppsjö av spännande lokalhistoria och kan säkert bli en kommande bra julklapp!

Text: Åke Svanberg

Foto: Tage Ödlund

Konsumföreningens möte i Folkets hus 1931. Noterbart är att i salen fanns 24 spottkoppar, några syns längst ned t.v och t.h.
Foto: Folkets Hus arkiv.

Folkets hus och folkets liv

Strömstads Historieförenings traditionella månadsmöte bjöd i november på en beskrivning av det hårda arbetet med att både hugga sten och organisera arbetarna. Inbjuden för att föra frukten av sina forskningar vidare var Karin Askberger och mötet hölls, naturligtvis, i Folkets Hus i Strömstad.

Den 6 november 1881 samlades ett drygt 40-tal personer ur arbetarklassen i Malmö. De samlades för att lyssna till agitatorn August Palm som då höll sitt första tal. Den 6 november 2019 samlades ungefär lika många i Strömstads Folkets Hus. Nu för att lyssna när Karin Askberger berättar om uppkomsten och fortlevande av Folkets Hus-rörelsen.

Som kuriositet kan nämnas att samma datum, 6 november, några hundra år tidigare, 1632, red dåvarande kungen, Gustav II Adolf, in i dimman i Lützen och stupade där framför sin armé. Kungen ledde sina trupper liksom bland andra August Palm ledde sina arbetare i kampen mot hårda arbetsgivare. Arbetarna började organisera sig och bilda intresseföreningar. Krav ställdes på arbetsgivarna.

Bättre arbetsvillkor, bättre bostäder, högre lön och tillgång till samlingslokaler var något de önskade sig.

Bygge i Krokstrand

Tiderna blev bättre men långt ifrån bra. Den första egna samlingslokalen, ett "eget" hus, byggdes i Malmö år 1892. Arbetarklassen hade det inte lätt. Stenarbetarna levde ett hårt liv. Statistik visar att dödligheten bland speciellt barn var hög. Önskan om en egen lokal stod kvar och till slut bestämde man sig för att försöka bygga ett eget hus. Planering påbörjades och pengar samlades in. Lämplig plats hittades och man bestämde sig för att bygga på Björneröd. Ändring av beslutet blev det dock av ekonomiska skäl och bygget påbörjades i Krokstrand, där det fortfarande idag står kvar. På relativt kort tid stod huset färdigt för invigning i september 1902.

Karin Askberger har gjort en omfattande forskning om Folkets Hus-rörelsens utveckling.

*Inviqning Folkets Hus i Krokstrand 1902, Bobusläns äldsta. Bygget gick i rekordfart med start i maj och färdigt i september.
Foto: Folkets Hus arkiv*

Att driva en verksamhet av denna art kostar naturligtvis pengar och det var det inte gott om. En typ av inkomstkälla var att anordna fester och ha uthyrning av huset till olika arrangemang. Efter ett tag fick man dock bidrag av statliga nämnden för samlingslokaler. Inkomst genom filmvisningar fick man tidigt.

Barbröstad

En berömd film som gav ekonomisk utdelning var ”Hon dansade en sommar”, från 1951 med Ulla Jakobson i den kvinnliga huvud-

rollen. Det nya med denna film var att hon i en scen visade sig barbröstad.

Karin Askberger har genom åren forskat en hel del om livet för stenarbetarna i Krokstrand. Ett liv som inte varit helt lätt utan ställde stora krav på människorna. Arbetsmiljön var dålig. Stendamm och isande kalla vindar under vintern, dålig skyddsutrustning, kläder och skor och inte minst långa arbetsdagar tärde på stenhuggarna.

Efter avslutad berättelse och bildvisning tackar

Historieföreningens ordförande, Rolf Lindqvist, för en mycket intressant genomgång och överränner en gåva.

Text och foto: Tage Ödlund

En fullsatt salong fängslades fullt ut av Rickards föreläsning.

Stort intresse för Antikrundan

Rickard Thunér kunde förmedla många intressanta episoder vid inspelningarna av Antikrundan.

Kulturhuset Skagerack var fullsatt när Strömstads kommun i samarbete med SHF bjöd in antikexperten Rickard Thunér.

Rickard är ju känd från de två TV-programmen "Det sitter i väggarna" och "Antikrundan". Programmen är bland SVT:s mest populära och innehåller varken tävlingsmoment eller utröstningsförfaranden. Båda programmen förmedlar kunskaper istället. Rickard är 40 år och har varit med på Antikrundan sedan 2007.

Det är en stor händelse när Antikrundan kommer till stan. Det är runt 60 personer i inspelningsteamet, 20 av dem är antikexperter. Man spelar in under en dag

Sammanlagt ett sextiototal personer ingår i inspelningsteamet för Antikrundan. Foto SVT.

mellan 12 och 18. Köen av vetgiriga antikintresserade börjar bildas vid sextiden på morgonen. Antikviteterna har man i IKEA-kassar, lådor och skottkärror. Det brukar komma 7 - 800 varje gång. I Höganäs var det 2500.

Måste bli rätt

När de köande släpps in blir de sorterade till experter inom olika områden som silverbordet, textilbordet eller allmänna bordet. Dit kommer allt möjligt. När en expert hittar ett intressant föremål kontaktar han en producent och man bestämmer om man skall spela in en värdering. Experten har nästan ingen tid att förbereda sig och måste kunna sina saker.

Allt måste bli rätt och TV-publiken är uppmärksam. En gång förväxlade man Avesta med Alvesta, SVT fick 200 klagomejl. Priser på antikviteter förändras snabbt så det gäller att ha koll på marknaden. Idag kan man få ett matsalsmöblemang från mitten av 1800-talet för några hundralappar. Noterbart är att Antikrundan lockar allt fler yngre tittare, framhöll Rickard.

Förfalskningar

Förfalskningar blir allt mer sällsynta, men när det är för bra för att vara sant, skall man titta en gång till. Bland de svåra uppgifterna är att förklara när en

Rickard Thunér visade bl a bild på Sveriges dyraste möbel. Denna sekretär från 1770 av möbelmästaren Nils Dahlin såldes på kvalitetsauktion för 15,2 milj kr.

släkts sedan generationer nedärvda målning av Bruno Liljefors är en förfalskning. Rickard berättade flera antikvitethistorier, som den om de två systrarna som inte kunde komma överens om vem som skulle ärva paret med porfyrljusstakar och tog var sin. I Antikrundan fick dom veta att en enstaka ljusstake var värd 15 000 kr styck, men paret var värt 100 000 kr. Så nu har dom båda stakarna vart annat år!

Rekordpriser

Vi fick också se bild på den dyraste antikviteten i världen och den dyraste i Sverige. Den förra var ett väldigt skåp som kallas The

Badminton Cabinet är 386 cm högt och 232 cm brett och med inläggningar av ädel- och halvädeltstenar. Det tog 6 år för 30 personer att bygga skåpet. Skåpet såldes 2004 för 250 miljoner SEK.

Dyrast i Sverige är en sekretär av Nils Dahlin, möbelmästare i Stockholm under andra hälften av 1700-talet, som såldes för drygt 15 miljoner.

Rickard var en mycket god berättare och applåderna var många och högljudda när han slutade sitt föredrag.

*Text: [Stefan Kihlberg](#)
[Foto: Tage Ödlund,](#)
[Stefan Kihlberg](#)*

Ulf Hansson, kunnig som vanligt, om societets - kulturhuset Skageracks historia.

Kulturhusets dramatiska historia

Ulf Hansson, Strömstads museum och Strömstads Historieförening, inledde kvällen på Skagerack med en mycket uppskattad föreläsning om husets historia.

Strömstad hade på 1800-talet utvecklats till en av Sveriges mest berömda kur- och badorter. Tidigt fanns ett societetshus, ungefär

Katastrofbranden i Strömstad 1876 som ödelade stora delar av staden, däribland societetshuset. Men i rekordfart restes ett nytt hus ur ruinerna som nu är Kulturhuset Skagerack. Bild från Strömstads museum.

på samma plats som i dag. Men en katastrofbrand 1876 ödelade denna byggnad liksom merparten av centrala staden. Ett 70-tal

hus brann ned och hundratals invånare blev hemlösa.

Efter bara några dagar togs beslut att bygga upp ett nytt societetshus, det var ju från denna "turism" som staden fick sina främsta inkomster. Allt gick med rekordfart, byggstart i januari (Ulfs morfars far fick jobb på bygget!) och den 9 juli invigdes huset med de karakteristiska fyra tornen. Hit kom i många år noblessen i Sverige. Kung Oscar II har dansat här, Selma Lagerlöf och kärestan Sophie Elkan har minglat här, grevar, baroner och industrimagnater frekventerade flitigt societetshuset.

Men tiderna förändrades, turismen bytte karaktär från kur till friluftsbad och huset började förfalla. Vilken lycka därför, framhöll Ulf, att huset nu har fått en genomgripande renovering i kommunal regi och förvandlats till Kulturhuset Skagerack, fyllt med aktiviteter till glädje för hela staden.

*Text: Åke Svanberg
Foto Stefan Kihlberg*

En räkfiskares vardag

När Rune Nilsen på Saltö började som räkfiskare som 16-åring i mitten på 1960-talet fanns det ett 60-tal räkbåtar i Strömstad. I dag finns det 6.

I ett samtal med undertecknad berättar Rune på första mötet för nästa år, onsdagen 8 januari, om sitt liv på sjön med fångst av räka, symbolen för Strömstad.

Han har upplevt det mesta under sina många år som räkfiskare: hemska stormar men också underbara soluppgångar i stiltje, debatten mellan fiskare och

Rune Nilsen har mycket att berätta från sina många år som räkfiskare.

forskare, kvoteringsregler, svängningar i priserna, friheten på havet m.m.

Rune är en duktig berättare så vi kan se fram emot ett

underhållande möte där vi får bekanta oss med en räkfiskares vardag. Han har dessutom blivit en mästare på att navigera i farvattnen utanför Strömstad.

Två frågor lämnar vi till honom att besvara på januarimötet:

- Har du varit rädd någon gång på sjön?
- Vad gillar du själv att äta räkor?

Text och foto: Åke Svanberg

SHF agenda vår/ sommar 2020.

- 8 Januari** En räkfiskare berättar.
Rune Nilsen o Åke Svanberg
- 5 Februari** Gamla Strömstad (Bilder)
Ulf Hansson
- 4 Mars** Årsmöte ”Historisk visafton”
Fredrik Lundqvist
- 1 April** Från margarinresor till BorderShops
Yngve Åsberg
- 5 Maj** Rossö lanthandels museum
Roland Andersson
- 3 Juni** Kaffe/våffla
Friluftsmuseet
- 1 Juli** Kaffe/våffla
Blomsholm
- 5 Augusti** Fred och säkerhet på koreanska
halvön. Jakob Hallgren

Cafévårdar 2020,

- 13 jan. Bo Bengtsson.
0762 57 05 20.
- 20 jan. Bo Magnusson.
0709 20 52 25.
- 27 jan. Rolf Lindqvist.
0739 63 99 93.
- 3 feb. Tage Ödlund.
073-143 30 75.
- 10 feb. Solveig Gerdin-Ericson.
0526-159 68.
- 17 feb. Jimmy Blomqvist.
0735 15 00 18.
- 24 feb. Kent Almqvist.
0705 58 77 94.
- 2 mars. Bengt – Åke Björk.
0705 70 54 11.
- 9 mars. Ulf Hansson.
0730 65 88 92.
- 16 mars. Reidar Hilmersson.
0723 18 96 93.
- 23 mars. Bo Bengtsson.
0762 57 05 20.
- 30 mars. Bo Magnusson.
0709 20 52 25.
- 6 april. Rolf Lindqvist.
0739 63 99 93.
- 13 april. Annandag Påsk
- 20 april. Tage Ödlund.
073-143 30 75.
- 27 april. Solveig Gerdin-Ericson.
0526-159 68.
- 4 maj. Jimmy Blomqvist.
0735 15 00 18.
- 11 maj. Kent Almqvist.
0705 58 77 94.
- 18 maj. Bengt-Åke Björk.
0705 70 54 11.
- 25 maj. Ulf Hansson.
0730 65 88 92.
- 8 Juni. Bo Bengtsson.
0762 57 05 20.

Kommande möten

Månadsmöte

KÅSERI OCH FRÅGESPORT ONSDAG 4 DECEMBER

Folkets Hus kl. 19.00

Föreläsare: Ulf Hansson & Jan Andersson

Månadsmöte

EN RÄKFISKARE BERÄTTAR. ONSDAG 8 JANUARI

Folkets Hus kl. 19.00

Föreläsare: Rune Nilsen o Åke Svanberg

MÅNADSMÖTE

GAMLA STRÖMSTAD (BILDER) ONSDAG 5 FEBRUARI

Folkets Hus kl. 19.00

Föreläsare: Ulf Hansson

Årsmöte

"HISTORISK VISAFTON" ONSDAG 4 MARS

Folkets Hus kl. 19.00

Gäst: Fredrik Lundqvist mm.

Medlemmar!

*Sedan starten för 24 år sedan har
textrutan bredvid aldrig varit tom!*

Hjälp oss fylla den även i framtiden!

Nya medlemmar i SHF: Mycket välkomna:

Vera Britt Stenudd Hermansson
Nässjö

Helen Larsson. Strömstad

Monika Andersson. Munkedal

Tommy Hoel. Strömstad

Ellen Andersson. Strömstad

Krister Karlsson. Göteborg

Eva-Karin Larsson. Göteborg

Rickard Nightingale.

Strömstad

Vi sponsrar Strömstads Historieförening

Studieförbundet
Vuxenskolan

bravida®

STRÖMSTAD

